

Семеняка Анна Олександрівна

студентка

Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Семеняка Анна Александровна

студентка

Национального юридического университета имени Ярослава Мудрого

Semyanyaka Anna

Student of the

Yaroslav Mudryi National Law University

ДО ПИТАННЯ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО ВИЗНАЧЕННЯ ТЕРОРИЗМУ К ВОПРОСУ МЕЖДУНАРОДНО-ПРАВОВОГО ОПРЕДЕЛЕНИЯ ТЕРРОРИЗМА TO THE ISSUE OF INTERNATIONAL LEGAL DEFINITION OF TERRORISM

Анотація. Стаття присвячена проблемі відсутності єдиного загальнообов'язкового визначення поняття тероризму. У статті розглянуті проблеми комплексного підходу до визначення понять тероризму, крім того розглянуто міжнародний досвід нормативно-правового забезпечення протидії тероризму. В ній зокрема аналізується міжнародне співробітництво в боротьбі з тероризмом за сприяння міжнародних організацій, а також обґрунтовується необхідність прийняття міжнародно-правового визначення тероризму для ефективної боротьби з цим злочином.

Ключові слова: тероризм, боротьба з тероризмом, міжнародне співробітництво, конвенція, міжнародна організація.

Анотация. Статья посвящена проблеме отсутствия единого общеобязательного определения понятия терроризма. В статье рассмотрены проблемы комплексного подхода к определению понятий терроризма, кроме того рассмотрено международный опыт нормативно-правового обеспечения противодействия терроризму. В ней в частности анализируется международное сотрудничество в борьбе с терроризмом при содействии международных организаций, а также обосновывается необходимость принятия международно-правового определения терроризма для эффективной борьбы с этим преступлением.

Ключевые слова: терроризм, борьба с терроризмом, международное сотрудничество, конвенция, международная организация.

Summary. The article is devoted to the problem of the absence of a single obligatory definition of terrorism. The article deals with the problems of an integrated approach to the definition of the concepts of terrorism, in addition, the international experience of normative-legal provision of counteraction to international terrorism. In particular, it analyzes international cooperation in the fight against terrorism with the assistance of international organizations, and also justifies the necessity of adopting an international legal definition of terrorism in order to effectively combat this crime.

Key words: terrorism, fight against terrorism, international cooperation, convention, international organization.

Постановка проблеми. Актуальність дослідження зазначеної проблеми зумовлена тим, що наявні прогалини в міжнародному праві збільшують кількість терористичних актів, сприяють виникненню нових способів їх вчинення.

Аналіз останніх досліджень. Вагомий внесок у дослідження тероризму, його попередження та боротьбу з ним зробили відомі українські правники — фахівці у галузі кримінального права, кримінології, криміналістики, кримінального процесу, адміністративного та міжнародного права: В. Ф. Антипенко,

В. Д. Гавловський, В. О. Глушков, О. М. Джужа, О. Ф. Долженков, В. С. Зеленецький, В. П. Ємельянов, А. В. Іщенко, Я. Ю. Кондратьєв, О. В. Копан, В. В. Крутов та багато інших.

Метою статті є дослідження теоретичних напрацювань щодо визначення поняття тероризм та методів запобігання тероризму.

Виклад основного матеріалу. Одним із небезпечних явищ, що ставлять під загрозу світовий правопорядок і договірну домовленість держав про підтримання миру і безпеки людства, є вчинення

терористичних актів [1, с. 108]. Хоча до сьогодні на міжнародно-правовій арені і не існує єдиного загальнообов'язкового визначення поняття «тероризм», проте в ряді конвенцій, нормативно-правових актів окремих держав та численних працях науковців на цю тематику присутня величезна кількість визначень даного поняття. Але загальною проблемою вказаних визначень є те, що вони крім того що суперечать один одному, є ще й занадто обмеженими та вузькими, орієнтованими в кінцевому рахунку на конкретні терористичні акти і виключають їх багатостороннє тлумачення, або загальними та широкими, щоб не виключити будь-якого можливого тлумачення тероризму [2, с. 408].

Тому, для комплексного дослідження цього поняття є необхідним аналіз різних його визначень та підходів до його тлумачення, щоб в кінцевому результаті виокремити ті ознаки тероризму, що є спільним для всіх цих визначень.

Проте спершу слід звернутися до етимології поняття тероризму. Сам термін «тероризм» свідчить про те, що корені цього явища походять від латинського слова «терор», яке означає страх, жах. Зокрема, у тлумачному словнику сучасної української мови дається таке трактування тероризму: «найгостріша форма боротьби проти політичних і класових супротивників із застосуванням насильства аж до фізичного знищення; надмірна жорстокість стосовно кого-небудь, залякування» [3].

Тривалий час загальне міжнародне право уникало терміну «тероризм» через певні політико-ідеологічні причини, хоча національне кримінальне законодавство багатьох держав давно і добре з ним знайоме. Перші ж спроби визначення тероризму та прийняття міжнародного договору по боротьбі з ним на міжнародному рівні були розроблені ще в 30-тих рр. ХХ ст. в рамках діяльності Ліги Націй, а саме у 1937 р. була відкрита для підписання Конвенція про попередження і припинення тероризму, під яким розумілися «злочинні дії, направлені проти держави, ціль або характер яких полягають у тому, щоб викликати жах у певних осіб або серед населення» [4, с. 213]. Однак, цю Конвенцію хоч і підписали 24 держави, але ратифікувала лише одна країна — Індія.

Застосовуючи доктринальне тлумачення цього терміну, слід відзначити визначення тероризму, дане В. П. Ємельяновим, згідно з яким, тероризмом є публічна суспільно-небезпечна діяльність або погроза такої діяльності, яка спрямована на залякування населення чи окремих соціальних груп з метою прямого чи непрямого впливу на прийняття будь-якого рішення чи відмови від нього в інтересах терористів [5, с. 38].

Доцільним визначенням цього поняття на сучасному етапі, на нашу думку, є визначення, сформульоване українським юристом-міжнародником В. Ф. Антипенком, відповідно до якого, «тероризм —

це насильницьке протиборство, яке базується на конфлікті і яке наряду з завданням шкоди державі, посягає на міжнародну безпеку і світопорядок та базується на відмінності політичних, економічних та культурних інтересів груп держав, держав, народів, націй, соціальних груп та рухів за умови використання хоча б однією із сторін терористичних актів як способу впливу на противника для досягнення політичних цілей» [6, с. 7].

Зважаючи на вищевикладене, слід зазначити, що спільним між всіма визначеннями тероризму є насамперед те, що це діяльність, яка пов'язана з використанням насильства або погрозою його використання. До цього слід додати, що така діяльність має бути публічною, створювати стан страху у певних соціальних груп та бути спрямованою на досягнення певних цілей, які вигідні терористам.

На сьогодні в основі боротьби з тероризмом, попередження вчинення терористичних актів лежить ряд універсальних та регіональних угод, серед яких на увагу заслуговують:

- Конвенція про злочини та деякі інші акти, які здійснюються на борту повітряних суден 1963 р.
- Конвенція про боротьбу з незаконним захопленням повітряних суден 1970 р.
- Конвенція про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки цивільної авіації 1971 р.
- Конвенція про запобігання і покарання злочинів проти осіб, які користуються міжнародним захистом, зокрема дипломатичних агентів 1973 р.
- Міжнародна конвенція про боротьбу з захоплення заручників 1979 р.
- Конвенція про фізичний захист ядерного матеріалу 1980 р.
- Декларація ГА ООН про заходи щодо ліквідації міжнародного тероризму 1994 р., в якій беззастережно засуджувалися як злочинні, так і не виправдовувані акти, методи і практика тероризму, де і ким би вони не були вчинені.
- Міжнародна конвенція про боротьбу з бомбовим тероризмом 1997 р., у якій були уточнені окремі поняття, зокрема: «вибухові та інші смертоносні пристрої», «місце громадського користування», «система громадського транспорту» та ін.
- Міжнародна Конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму 1999 р., відповідно до якої держави вправі застосовувати для цілей можливої конфіскації заходи для того, щоб визначити, виявити, заблокувати або арештувати кошти, що використовуються, виділені з метою вчинення злочинів, а також кошти, отримані в результаті таких злочинів.
- Міжнародна Конвенція про боротьбу з актами ядерного тероризму 2005 р. тощо.

Більшість країн світу, дотримуючись норм міжнародного права, мають своє законодавство з проблеми боротьби з тероризмом. Так, Верховна Рада

України 20.03.2003 р. прийняла спеціалізований нормативний акт у сфері боротьби з тероризмом — Закон України «Про боротьбу з тероризмом» [9], який містить визначення «тероризму», як суспільно небезпечної діяльності, яка полягає у свідомому, цілеспрямованому застосуванні насильства шляхом захоплення заручників, підпалів, вбивств, катувань, залякування населення та органів влади або вчинення інших посягань на життя чи здоров'я невинних або погрози вчинення злочинних дій з метою досягнення злочинних цілей.

Аналізуючи міжнародне співробітництво в боротьбі з тероризмом варто зазначити про те що, низка важливих завдань вирішується за сприяння міжнародних організацій, провідними з яких на рівні глобальної взаємодії є Організація Об'єднаних Націй та її спеціалізовані установи, Міжнародна організація кримінальної поліції — Інтерпол.

Для ООН як провідного міжнародного органу у боротьбі центральним пріоритетом для якої у сфері боротьби з тероризмом провідним залишається створення міжнародних норм шляхом постійного розвитку і прийняття інструментів міжнародного права, захисту прав людини. Крім законотворчої роботи, ООН створила структуру боротьби з терористичною загрозою, в яку входять різні департаменти, програми та спеціалізовані установи.

Зокрема, в рамках ООН створені: Контртерористичний комітет Ради Безпеки ООН (згідно з Ре-

золюцією № 1373 від 28.09.2001 р.) та Комітет із санкцій стосовно «Аль-Каєди» та руху «Талібан» (згідно з Резолюцією № 1267/1999 р.) [7, с. 162]. ООН також активно співпрацює з регіональними міжнародними організаціями, серед яких: ЄС, ОБСЄ та НАТО; здійснює допомогу в імplementації рішень на національному рівні через регіональні міжурядові інститути (Асоціацію держав Південно-Східної Азії, Організацію американських держав) [8, с. 40].

На регіональному рівні в рамках Ради Європи в 1977 р. було укладено Європейську Конвенцію про боротьбу з тероризмом.

Висновок. Як висновок, може констатувати наступне. Тероризм на сьогодні, в часи нестабільності у світі, в період зміни політичного ладу в низці країн, набуває загрозливих форм. У той самий час як в умовах глобалізації виникає нагальна потреба у розробці міждержавних стратегій запобігання терористичним актам, нових цивілізаційних стратегій досягнення соціального спокою.

Відсутність єдиного, встановленого в міжнародно-правовому порядку підходу до визначення поняття «тероризм» ускладнює і без того непросту проблему організації його блокування. Для того, щоб мати підстави говорити про ефективність міжнародно-правової боротьби зі злочином тероризму, необхідно прийняти універсальну міжнародну угоду, яка містила б легальне правове визначення тероризму.

Література

1. Громівчук І. М. Міжнародно-правове визначення тероризму як основа для ефективної боротьби з ним / І. М. Громівчук // Науковий вісник Інституту міжнародних відносин Національного авіаційного університету. Серія: економіка, право, політологія, туризм. — 2011. — № 4. — С. 108–112.
2. Международный терроризм и политико-правовые проблемы борьбы с ним: монография / Р. М. Севдималиев; ред. Х. Д. Вагабова. — Баку: Indigo, 2011. — 504 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Г. Бусол. К.: Ірпінь: ВТФ «Перун», 2003. — С. 1242.
4. Соколов О. С. Борьба с терроризмом и международное гуманитарное право / О. С. Соколови // Российский ежегодник международного права. Специальный выпуск. — Спб., 2003. — С. 210–218.
5. Емельянов В. П. Терроризм и преступления с признаками терроризирования: уголовно-правовое исследование. СПб.: Издательство «Юридический центр Пресс», 2002. — С. 291.
6. Теории мирового развития и антитеррористическое право. Логика сопрягаемости [Текст]: [монография] / Владимир Антипенко; СБУ, Ин-т оператив. деятельности и гос. безопасности. — К.: [б. и.], 2007. — С. 437.
7. Змеевский А. В. Международное право и борьба с терроризмом // Международная жизнь, 2005, № 7–8, — С. 162–165.
8. Сафонов А. Необходима глобальная система противодействия терроризму / Международная жизнь. — 2003. — № 1. — С. 36–41.
9. Закон України «Про боротьбу з тероризмом» від 20.03.2003 № 638-IV. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003. — № 25. — С. 180.

References

1. Hromivchuk I. M. Mizhnarodno-pravove vyznachennia teroryzmu yak osnova dlia efektyvnoi borotby z nym / I. M. Hromivchuk // Naukovy visnyk Instytutu mizhnarodnykh vidnosyn Natsionalnoho aviatsiinoho universytetu. Seria: ekonomika, pravo, politolohiia, turyzm. — 2011. — #4. — S. 108–112.

2. Mezhdunarodnyy terrorizm i politiko-pravovye problemy borby s nim: monografiya / R.M. Sevdimaliev; red. Kh.D. Vagabova. — Baku: Indigo, 2011. — 504 s.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В.Н. Бусол.К.: Ірпін: VTF «Perun», 2003. — С. 1242.
4. Sokolov O.S. Borba s terorizmom i mezhdunarodnoe gumanitarnoe pravo / O.S. Sokolov// Rossiyskiy ezhegodnik mezhdunarodnogo prava. Spetsialnyy vypusk. — Spb., 2003. — S. 210–218.
5. Yemelyanov V.P. Terrorizm i prestupleniya s priznakami terrorizirovaniya: ugovovno-pravovoe issledovanie. SPb.: Izdatelstvo «Yuridicheskiy tsentr Press», 2002. — S. 291.
6. Teorii mirovogo razvitiya i antiterroristicheskoe pravo. Logika sopryagaemosti [Tekst]: [monografiya] / Vladimir Antipenko; SBU, In-t operativ. deyatel'nosti i gos. bezopasnosti. — K.: [b. i.], 2007. — S. 437.
7. Zmeevskiy A.V. Mezhdunarodnoe pravo i borba s terorizmom // Mezhdunarodnaya zhizn, 2005, № 7–8, — S. 162–165.
8. Safonov A. Neobkhodima globalnaya sistema protivodeystviya terorizmu / Mezhdunarodnaya zhizn. — 2003. — № 1. — S. 36–41.
9. Zakon Ukrainy «Pro borotbu z teroryzmom» vid 20.03.2003 # 638-IV. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR), 2003. — # 25. — S. 180.